

С. В. КОНОХОВ

аспірант,
кафедра міжнародного обліку та аудиту,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана»

ФАКТИЧНИЙ ВИМІР ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ КИТАЮ В КОНТЕКСТІ КОН'ЮНКТУРИ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ

Конохов, С. В. Фактичний вимір продовольчої безпеки Китаю в контексті кон'юнктури глобальних ринків [Текст] / С. В. Конохов // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – № 4. – С. 76-84. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті досліджено передумови реформування продовольчої політики КНР, на основі фактичних показників аграрного сектору визначено трансформовані механізми та інструменти забезпечення продовольчої безпеки країни, які сформувались під їх впливом, досліджено взаємодію стратегічних напрямів забезпечення продовольчої безпеки КНР із кон'юнктурою глобальних ринків продовольства.

Ключові слова: продовольча безпека Китаю; глобальні продовольчі ринки; фінансова-кредитна підтримка аграріїв; інноватизація аграрного сектору КНР; зовнішньоторговельна політика КНР.

S. V. KONOKHOV

PhD Student,
Department of International Accounting and Auditing,
Kyiv National Economic University named after V. Hetman

CHINA'S FOOD SECURITY ACTUAL MEASUREMENT IN TERMS OF GLOBAL MARKETS ENVIRONMENT

Abstract

Backgrounds of China's food policy reformation process have been studied in the article. Transformed mechanisms and instruments of China's food security implementation have been investigated on the basis of actual indexes of agricultural sector. The interaction between the strategic directions of China food security provision and conjuncture of global food markets has been analysed.

Keywords: China food security; global food markets; financial and credit support of agrarians; innovatisation of China agricultural sector; China foreign trade policy.

JEL classification: O13, Q17, Q18

Вступ

Головні особливості діючої у Китаї моделі забезпечення продовольчої безпеки впливають насамперед з характеру його державної аграрної політики, яка упродовж

© С. В. Конохов, 2017

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2017 рік. Том 2. № 4.

доволі тривалого історичного періоду розбудовувалась на методологічному засновку щодо прямої залежності продовольчої безпеки населення від динаміки приросту ВВП. Однак така передумова викликає нині щораз більшу кількість дискусійних питань з урахуванням тієї обставини, що динаміка зростання подушового валового внутрішнього продукту найбідніших верств населення зазвичай значно відстає від приросту ВВП держави загалом. Це продукує трансформаційні процеси у забезпеченні продовольчої безпеки, результатом яких є новітні механізми та інструменти державної політики у цій сфері. Більше того, для цієї країни з найчисельнішим у світі населенням (майже 1,4 млн осіб станом на кінець 2017 р., або 19,4 % світового), питання продовольчої безпеки завжди перебувало у числі стратегічних пріоритетів державної політики й загального економічного курсу, що безумовно впливають на кон'юнктуру глобальних ринків, зокрема – продовольчих, актуалізуючи тим самим необхідність дослідження фактичних вимірів продовольчої безпеки КНР.

Дослідженню агропромислового сектору КНР присвячено роботи багатьох провідних українських та зарубіжних вчених, зокрема Ван Ініна, О. Вараксіної, А. Логінової та інших. Однак більш детального вивчення потребує його фактичний вимір з точки зору забезпечення продовольчої безпеки у взаємодії із кон'юктурою глобальних ринків продовольства.

Мета статті

Таким чином, метою статті є визначення інструментів та механізмів забезпечення продовольчої безпеки КНР на основі фактичних показників агропромислового сектору та їх дослідження в контексті глобальних ринків продовольства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Масштаби і структурні виміри агропромислового сектору Китаю визначають зміст його державної політики у сфері забезпечення продовольчої безпеки, а отже – її механізми й інструментарій. Її ядром є реалізація стратегії щодо нарощування внутрішнього виробництва аграрної продукції із формуванням розгалуженої й диверсифікованої системи гарантованого забезпечення продуктами харчування усіх верств населення. У період 1993-2016 рр. частка внутрішнього виробництва основних груп продовольства у їх загальному споживанні (у натуральних показниках) стабільно становить у КНР від 85 до 100 %. Винятком є соя, частка внутрішнього виробництва якої у загальних обсягах споживання знизилась за вказаний період з 111,7 до 11,9 %; цукор – з 98,2 до 60,2 % та сир – з 99,8 до 72,5 % [1] відповідно, що свідчить про глибокі структурні зміни у сільському господарстві держави. Інакше кажучи, держава демонструє загалом високий рівень самозабезпеченості за більшістю груп продуктів харчування. Крім того, простежується зростання натуральних показників виробництва основних груп аграрної продукції протягом останніх десятиліть. Зокрема, виробництво пшениці у період 1993-2016 рр. зросло з 106,4 до 128,6 млн тонн (з досягненням 133,9 млн у 2026 р.); кукурудзи – з 102,7 до 219 млн (234,1 млн); рису – з 120,8 до 141,7 млн (145,4 млн); цукру – з 5,7 до 9,7 млн (13,4 млн відповідно). Однак найбільшого приросту виробництва аграрної продукції було досягнуто за такими товарними групами, як рослинні олії – на 378,6 % (з 5,6 до 26,8 млн тонн у період 1993-2016 рр.), яловичина і телятина – на 200 % (з 2,4 до 7,2 млн), свинина – на 84 % (з 28,7 до 53 млн), м'ясо птиці – на 221,6 % (з 5,7 до 18,9 млн) та молоко – на 405,1 % (з 7,9 до 39,9 млн відповідно) [2].

Характеризуючи сучасні параметри національної продовольчої безпеки Китаю, слід зазначити про докорінну зміну структуру споживання населенням продуктів харчування під впливом як стрімкого зростання їх доходів, так і структурної

диверсифікації агропромислового виробництва. Зокрема, за оцінками експертів ФАО, до 2026 р. (порівняно з 2016 р.) загальне споживання яловичини і телятини зросте у КНР на 21,5 %, а на душу населення – на 17,5 %; для свинини відповідні показники становлять 10,3 % і 7,8 %; для баранини – 22,9 % і 19,4 %; а для м'яса птиці – 16,2 % і 14,1 % [3]. Зрозуміло, що подібні структурні зміни вже у найближчій перспективі чинитимуть визначальний вплив на кон'юнктуру динаміку глобальних ринків продовольства.

Між тим, незважаючи на випереджальну, порівняно з приростом споживання, динаміку виробництва аграрної продукції, у сільському господарстві КНР і дотепер домінують низькопродуктивні дрібні фермерські господарства сімейного типу із земельними наділами не більше 0,6 га [4]. Тож не втрачає своєї актуальності питання продовольчого забезпечення китайських громадян за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів і джерел. Вже сьогодні Міністерство сільського господарства КНР всіляко заохочує китайські бізнес-структури купувати рілля за кордоном з метою як нарощування продовольчого виробництва, так і гарантування надходжень харчів з-за кордону та масового експорту надлишкових трудових ресурсів аграрної сфери з вітчизняної економіки. Зокрема, китайські компанії завдяки кредитам державних банків й інвестиційних фондів мають можливість у значних обсягах купувати сільгоспугіддя у країнах Африки і Латинської Америки.

Крім того, КНР характеризується значним браком не тільки сільськогосподарських угідь, але й прісної води, що на тлі високого рівня забруднення довкілля ще більшою мірою актуалізує питання нарощування виробництва продовольчої продукції, яке може бути забезпечене насамперед на основі стійкого підвищення продуктивності праці в аграрному секторі. Тож міжнародні експерти особливо наголошують на необхідності докорінного перегляду існуючих нині інструментів аграрної політики у напрямку їх максимальної конвергенції й узгодженості зі стратегічними пріоритетами державної екологічної політики й заходами у сфері охорони довкілля і збереження біологічного різноманіття.

Забезпечення продовольчої безпеки як один з пріоритетних напрямів економічної політики КНР перебуває у колі функціональних компетенцій як внутрішньої, так і зовнішньоекономічної політики. Що стосується внутрішньої політики продовольчої безпеки, то вона сконцентрована нині головним чином на державній підтримці національного аграрного виробника. Наявний усталений тренд неухильного зростання вартісних обсягів прямого державного субсидування аграріїв. Тільки у період 1995-2016 рр. вони зросли з 6,7 до 212,2 млрд дол. США у рік, або з 2,7 до 15,1 % загальної вартості аграрного виробництва. При цьому частка продукції, вироблена з державною підтримкою, коливалась за вказаний період з мінімальних 81,4 % у 2016 р. до максимальних 92,6 % протягом 1995-1997 рр. Як результат – близько 20 % валових доходів китайських аграріїв у 2013-2015 рр. перевищували середній показник за групою ОЕСР [5].

Зокрема, з 2004 р. у КНР стартує система прямих державних виплат аграріям, котрі вирощують зернові з метою стимулювання їх виробництва і компенсування зростання собівартості виробництва. Найважливішу роль у цьому процесі відіграли такі програми бюджетного субсидування, як «Всеохоплююче субсидування на одиницю сільськогосподарських ресурсів» (2006 р.), «Система додаткових виплат на нові сорти і продукти» (2007 р.), «Зерно заради зеленої природи», «Загальнонаціональна програма субсидування сільськогосподарського машинобудування» (2007 р.). Важливу стабілізуючу роль відіграла також експериментальна система страхування ризиків

посухи і повеней, що стартувала у 2007 р. [6] і ефективно забезпечує компенсування втрат аграріїв у випадку форс-мажорних обставин.

Останніми роками КНР утримує мінімальні гарантовані ціни на рис і пшеницю на рівні 2014 р. та поступово розширює асортиментний перелік товарів, що підпадають під режим державної підтримки, компенсуючи різницю між цільовими цінами і фактичними ринковими цінами на аграрну продукцію. Однак подальше падіння світових цін на сільськогосподарські товари стало причиною суттєвого підвищення цінової підтримки аграріїв з боку держави, обсяги якої у період 1995-2016 рр. зросли з 2,2 до 153,3 млрд дол. США. Хоча платежі фермерам, залежно від площі оброблюваної землі, протягом 2014-2016 рр. також залишаються на відносно високому рівні (у середньому 29,7 млрд щорічно), домінуючою формою державної підтримки аграріїв залишається цінова.

Що ж стосується державних видатків на операції сервісного обслуговування аграрної сфери, то з 1995 р. до 2016 р. вони зросли з 5,5 до 34,8 млрд дол. США у середньорічному вираженні з домінуванням у їх структурі державних витрат на участь в акціонерному капіталі фермерських господарств (33,8 % у 2016 р.), розвиток і підтримку сільськогосподарської інфраструктури (32,1 %), аграрну науку й інноваційну систему (26,3 % відповідно) [7]. Однак у відносному вираженні значення такого виду державної підтримки аграріїв значно зменшилось, про що свідчить динаміка його частки у загальній державній підтримці аграрного сектору: за вказаний період вона знизилась з 44,4 до 14,1 %.

Ще одна притаманна КНР риса розвитку аграрного сектору – це значне «викривлення» цін на сільськогосподарську продукцію, коли внутрішні ціни у середньому на 23 % перевищують рівень світових [8]. За винятком яєць і м'яса птиці китайські аграрії отримують значні трансферти з державного бюджету, вартісний обсяг яких стабільно становить від 20 до 40 % їх сукупних надходжень у період 1995-2015 рр. [9].

Припинення у 2015 р. практики інтервенційного ціноутворення на бавовну призвело до практичного зрівняння її внутрішніх цін зі світовими, тож падіння останніх стало покриватись за рахунок здійснюваних державою масштабних компенсаційних платежів задля стабілізації валютних надходжень національних продуцентів бавовни. З метою збереження максимально можливого розриву між рівнем внутрішніх і світових цін на традиційну сільськогосподарську продукцію китайського виробництва у 2015 р. КНР імплементувала цілу низку інституційних заходів. 3-поміж них найбільший вплив на функціонування національного аграрного комплексу справили 10 %-ве зниження мінімальних цін на кукурудзу; подовження термінів застосування цільового ціноутворення на бавовник і соєві боби за одночасного здійснення компенсаційних виплат фермерам; припинення практики встановлення мінімальних закупівельних цін на ріпак і зниження цін на цукор, вироблений з цукрової тростини.

Не слід скидати з рахунків і такого важливого важеля, як об'єднання в один фінансовий інструмент підтримки аграрного сектору під назвою «Субсидія на підтримку і захист сільського господарства» трьох інструментів: прямих виплат для виробників зерна, субсидії фермерам залежно від початкових витрат та субсидій на купівлю сортового насіння. Принагідно зазначимо, що подібне об'єднання забезпечує не тільки оптимізацію державної підтримки, але й дає змогу певною мірою вирівняти фінансування аграрного сектору. Так лівова частка цього сукупного платежу спрямовується нині до традиційних, невеликих за розміром, фермерських господарств і використовується на реалізацію програм підвищення родючості землі; натомість

решта фінансування сконцентрована на підтримці великих фермерських господарств «нового типу» [10], тобто тих, що впроваджують у практику інноваційні методи і технології аграрного виробництва і підтримки ґрунтів.

Останніми роками за умов повільного відновлення світового господарства від наслідків глобальної економічної кризи, слабкого попиту на сільськогосподарську продукцію і посилення торговельного протекціонізму зовнішня торгівля аграрною продукцією Китаю зростала особливо швидкими темпами. Достатньо сказати, що тільки у період 1995-2014 рр. китайський експорт продукції АПК виріс у – 4,4 раза (з 11,5 до 50,4 млрд дол. США), а імпорт – удесятеро (з 11,5 до 115,4 млрд) [11]. Нині Китай посідає третє місце у світі у торгівлі сільськогосподарською продукцією, четверте – за її експортом і третє – за імпортом [12]. Період 2009-2014 рр. позначився особливо стрімким наростанням розриву у вартісних показниках експорту й імпорту продовольства держави насамперед під впливом падіння світових цін на сировинні товари на тлі одночасного зростання кількісних показників імпорту за усіма асортиментними позиціями.

Вагомий вплив на зростання торговельного дефіциту у міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією КНР справили також зростання доходів, а отже – купівельної спроможності і платоспроможного попиту населення і, як результат, – зростання обсягів споживання ним продуктів харчування. Основні внутрішні ринки експортно-імпоротної продукції АПК сконцентровані нині переважно у прибережних провінціях КНР Шаньдун і Гуандун, котрі демонструють найвищий рівень інтеграції у глобальні ринки продовольства. Водночас основними експортними ринками продовольства Китаю є нині Японія і Гонконг, а постачальниками його імпорту – США і Бразилія.

Внутрішній ресурс вирішення продовольчої проблеми у КНР містить також розгалужений і диверсифікований інструментарій фінансово-кредитної підтримки національних аграріїв. Її інституційну платформу формують, з одного боку, система банківських установ (насамперед Сільськогосподарський банк Китаю (Agricultural Bank of China – ABC), Банк розвитку сільського господарства КНР (China Agricultural Development Bank – CADB) і Державний банк розвитку Китаю (China Development Bank – CDB)), а з іншого – розгалужена мережа сільських кредитних кооперативів, які з початку 2000-х років функціонують у статусі комерційних банків. Так сукупний капітал першого рівня 11 китайських банків, що належать до рейтингу Топ-50 глобальних банків, становив у 2017 р. майже 1,3 трлн дол США (у тому числі Сільськогосподарського банку – 188,6 млрд); загальні активи – 17,9 трлн (2,8 трлн); ринкова капіталізація – 3,9 трлн (156,5 млрд); а прибуток до оподаткування – 224,9 млрд (32,6 млрд відповідно) [13].

Друга половина 2000-х років означилась значною диверсифікацією інституційної структури системи фінансово-кредитного обслуговування китайських фермерських господарств, до якої активно залучались сільські і селищні банки, кредитні компанії, сільські кооперативи взаємної грошової допомоги, що спеціалізуються на наданні фермерським господарствам невеликих за розміром кредитів на потреби виробництва [14].

У комплексній характеристиці системи забезпечення продовольчої безпеки КНР на особливу увагу заслуговує інструментарій її зовнішньоторговельної політики. Набувши у 2001 р. членства у СОТ, держава активно використовує усі важелі й механізми глобальної торговельної системи насамперед щодо використання обсягів підтримки національного аграрного сектору понад фактично взяті ліміти за зобов'язаннями. У цьому контексті принагідно слід зазначити, що у ході переговорів з

ISSN 2415-8453. Український журнал прикладної економіки. 2017 рік. Том 2. № 4.

приєднання до СОТ КНР не взяла на себе жодних зобов'язань щодо скорочення агрегованих заходів підтримки національного АПК, повною мірою узгодивши свої індивідуальні зобов'язання у рамках «бурштинової скриньки». Так маржинальний обсяг аграрної підтримки КНР обмежений нині лише рівнем *De minimis*, що не перевищує 8,5 % [15], значно поступаючись відповідному рівню інших держав з новостворюваними ринками – членів СОТ. Однак водночас Китай був позбавлений права на використання додаткової підтримки аграрного сектору, передбаченої спеціальним і диференційованим режимом ¹, оскільки вона автоматично включається у розрахунок поточних обсягів «бурштинової скриньки» держави.

Вже у 2004 р. КНР приступила до реформування національної аграрної політики з метою, з одного боку, максимальної її адаптації до вимог СОТ, а з іншого – виконання своїх зобов'язань у межах членства у цій організації у контексті їх конвергенції з національними економічними інтересами держави на глобальних ринках продовольства. Так, набувши членства у СОТ, у сфері сільського господарства КНР взяла на себе зобов'язання за трьома напрямками: доступ до ринків аграрної продукції, внутрішня підтримка та експортні субсидії. Крім того, у процесі переговорів щодо вступу держава погодилась також на значне скорочення рівнів тарифних ставок на широкий асортимент аграрної продукції; а також ліквідацію квот на експорт сільськогосподарської сировини [16].

Надважливу роль у реалізації політики Китаю у частині зовнішньої торгівлі аграрною продукцією відіграє інструмент продуктово-специфічної підтримки, яка поширюється нині на такі групи субсидованих продовольчих товарів, як рис, пшениця, кукурудза, бавовник і рапс. Про масштаби такої підтримки свідчить, зокрема, той факт, що тільки у період 2007-2010 рр. сукупні державні витрати на підтримку виробництва кукурудзи зросли у вісімнадцять разів, рису і пшениці – удвічі, а рапсу – в 1,4 раза [17]. При цьому пріоритетного значення набувають нині інструменти «зеленої скрині», які активно використовуються КНР. Оскільки їх вартісні обсяги значно перевищують фінансові ресурси, що виділяються державою для «викривлення» умов торгівлі, то з самого початку членства Китаю у СОТ і дотепер інструменти «зеленої скрині» є домінуючими, порівняно з інструментарієм «бурштинової скрині». Зокрема, при розрахунку розміру субсидій на виробництво пшениці і рису використовуються заходи цінової підтримки з урахуванням зовнішньої довідникової ціни, зафіксованої у зобов'язаннях КНР у СОТ.

Останніми роками Китай вдався до значного розширення застосовуваних внутрішніх субсидій та інших видів державної підтримки виробництва аграрної продукції. Йдеться, зокрема, про різке нарощування вхідних потоків на субсидування сільського господарства, розширення програми прямих платежів та підтримки мінімальних цін на основні групи сільськогосподарських товарів; а також запровадження систем резервування бавовника та свинини на основі встановлення мінімальних закупівельних та цільових цін на продукцію. Однак наступальна політика КНР у царині підтримки аграрного сектору викликає чимраз більше занепокоєння з боку США, які наголошують на застосовуванні Китаєм непрозорій методології щодо

¹ Примітка.

*Спеціальний і диференційований режим – принцип системи СОТ, згідно з яким країни, що розвиваються, можуть скористатись правом більш тривалого перехідного періоду (до 10 років, а не 6, як для розвинутих країн) для скорочення агрегованих заходів підтримки сільського господарства. Крім цього запроваджується значно менший відсоток скорочення (13 %, а не 20 % як для розвинутих) та більший розмір *De minimis*.*

обчислення вартості підтримки, насамперед у частині цінової підтримки фермерів і прямих виплат. Це призводить до значної недооцінки масштабів такої підтримки, а отже – значного перевищення Китаєм встановлених СОТ лімітів витрат. Тож у 2016 р. США на платформі СОТ започаткували справу проти КНР на предмет перевищення ним взятих зобов'язань щодо підтримки урядом виробництва рису, пшениці та кукурудзи [18].

Повне задоволення потреб громадян у продуктах харчування належної кількості й якості, окрім власного нарощування обсягів їх внутрішнього виробництва, передбачає як обов'язковий компонент й системну інноватизацію аграрного сектору. Вона вимагає зростання частки інновацій у структурі сукупної доданої вартості сільськогосподарського виробництва та імплементації здобутків науково-технічного прогресу у виробничі процеси. З огляду на тісний взаємозв'язок інноваційного й економічного зростання, останніми роками стратегічно важливим напрямом забезпечення продовольчої безпеки КНР стала масштабна індустріалізація сільськогосподарського комплексу, спрямована на: підвищення продуктивності праці у виробництві, переробці і зберіганні сільськогосподарської продукції; нарощування рівня інноваційної місткості аграрних технологій та їх масове впровадження у виробничі процеси; підвищення рівня кваліфікації й якісних кондицій працівників аграрного сектору; а також використання інноваційних методів й інструментів управління сільськогосподарським бізнесом.

Про вкрай низький рівень інноватизації аграрного сектору Китаю свідчить, зокрема, той факт, що науково-технічні інновації забезпечують нині менше 35 % загального агроекономічного приросту держави, що удвічі менше відповідного показника держав-лідерів, а 2/3 інноваційних технологій взагалі не отримують практичного втілення [19]. Водночас з року в рік спостерігається зростання внеску технічних інновацій на нарощування валової продукції у сільському господарстві [20]. Внесок сільськогосподарської науки і техніки у приріст вартості аграрної продукції зріс з 3,32 до 7,38 %; приріст вартості матеріалів – з 4,27 до 9,16 %; приріст робочої сили у сільському господарстві – з 1,29 до -0,72 %, приріст ріллі – з 0,81 до -0,17 %; приріст науки і техніки – з 0,51 до 2,53 %; а загальну ставку науки і техніки – з 15,36 до 34,28% відповідно.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Підбиваючи підсумок, зазначимо, що останніми десятиліттями Китай реалізує комплексні програми забезпечення національної продовольчої безпеки та підвищення рівня продовольчого забезпечення населення. У досягненні цієї стратегічної мети найважливішу роль відіграє диверсифікований інструментарій державного субсидування дрібних аграріїв на придбання ресурсів (насіння, мінеральних добрив, засобів захисту рослин і підтримки здоров'я тварин, матеріально-технічного забезпечення виробничих процесів та ін.); програми розвитку сільських територій і сільської інфраструктури; масштабна державна підтримка внутрішніх цін на аграрну продукцію; інноватизація сільськогосподарського виробництва та імплементація інтенсивних методів господарювання в АПК. Водночас активізація участі КНР у міжнародній торгівлі аграрною продукцією та нарощування її імпорتنих поставок для задоволення внутрішніх потреб у продовольстві вимагають від держави реалізації виваженої митної політики, яка, з одного боку, відповідає вимогам СОТ, а з другого – дає змогу забезпечити максимальний захист і фінансову підтримку економічних інтересів національних виробників продовольства на міжнародних ринках.

Список літератури

1. Розраховано і побудовано автором за даними: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. – [Electronic Resource]. – Available from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
2. Розраховано автором за даними: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. – [Electronic Resource]. – Available from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
3. Побудовано автором за даними: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. – [Electronic Resource]. – Available from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
4. Обзор сельскохозяйственной и торговой политики: Китайская Народная Республика. – С. 2
5. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. – OECD, 2016. – P. 78.
6. Анализ мировых тенденций государственной поддержки сельского хозяйства. – Департамент сельскохозяйственной политики Евразийской экономической комиссии. – М., 2015. – С. 82.
7. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2017. – OECD, 2017. – P. 93.
8. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. – OECD, 2016. – P. 78.
9. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. – OECD, 2016. – P. 78.
10. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. – OECD, 2016. – P. 78-79.
11. Побудовано автором за даними: Figure 2.5.2. China: Agro-food trade, 1995-2014. – [Electronic Resource]. – Available from: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2016/figure-2-5-2-china-agro-food-trade-1995-2014_agr_pol-2016-graph86-en#.WgmKzGi0PIU.
12. Инин, Ван. Сельское хозяйство КНР: состояние и современные проблемы развития / Ван Инин, В. А. Логинова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/simpoz4/156.pdf>.
13. Побудовано автором за: Top 50 Banks in Top 1000 World Banks by Tier 1 and Assets 2017. – [Electronic Resource]. – Available from: https://www.thebankerdatabase.com/index.cfm?fuseaction=featured_ranking.default&page=1.
14. Анализ мировых тенденций государственной поддержки сельского хозяйства. – Департамент сельскохозяйственной политики Евразийской экономической комиссии. – М., 2015. – С. 99.
15. Анализ мировых тенденций государственной поддержки сельского хозяйства. – Департамент сельскохозяйственной политики Евразийской экономической комиссии. – М., 2015. – С. 82.
16. 2016 USTR Report to Congress on China's WTO Compliance. – United States Trade Representative January 2017. – P. 113.
17. Анализ мировых тенденций государственной поддержки сельского хозяйства. – Департамент сельскохозяйственной политики Евразийской экономической комиссии. – М., 2015. – С. 85.
18. 2016 USTR Report to Congress on China's WTO Compliance. – United States Trade Representative January 2017. – P. 21.
19. Инин, Ван. Сельское хозяйство КНР: состояние и современные проблемы развития / Ван Инин, В. А. Логинова. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sworld.com.ua/simpoz4/156.pdf>.

References

1. Rozrakhovano i pobudovano avtorom za danymy: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. (2017) Retrieved from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
2. Rozrakhovano avtorom za danymy: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. (2017). Retrieved from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
3. Pobudovano avtorom za danymy: OECD-FAO Agricultural Outlook 2017-2026. (2017). Retrieved from: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=HIGH_AGLINK_2017#.
4. Obzor selskokhoziaistvennoi i torhovoï politiki: Kitaïskaïa Narodnaïa Respublika. (2017). 2
5. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation. (2016), 78.
6. Analiz mirovykh tendentsyi hosudarstvennoi podderzhky selskoho khoziaistva. (2015). Departament selskokhoziaistvennoi polytyky Evrazyiskoi ekonomycheskoi komissii. Moscow.
7. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2017. (2017). OECD, 93.
8. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. (2016). OECD, 78.
9. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. (2016). OECD, 78.
10. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2016. (2016). OECD, 78-79.
11. Pobudovano avtorom za danymy: Figure 2.5.2. China: Agro-food trade, 1995-2014. (2016). Retrieved from: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2016/figure-2-5-2-china-agro-food-trade-1995-2014_agr_pol-2016-graph86-en#.WgmKzGi0PIU.
12. Ynyn, Van & Lohinova, V. A. (n.d.). Selskoe khoziaistvo KNR: sostoianie i sovremennye problemy razvitiia. Retrieved from: <http://www.sworld.com.ua/simpoz4/156.pdf>.
13. Pobudovano avtorom za: Top 50 Banks in Top 1000 World Banks by Tier 1 and Assets 2017. (2017). Retrieved from: https://www.thebankerdatabase.com/index.cfm?fuseaction=featured_ranking.default&page=1.
14. Analiz mirovykh tendentsyi hosudarstvennoi podderzhky selskoho khoziaistva. (2015). Moscow.
15. Analiz mirovykh tendentsii hosudarstvennoi podderzhky selskoho khoziaistva. (2015). Moscow.
16. 2016 USTR Report to Congress on China's WTO Compliance. (2017). United States Trade Representative January.
17. Analiz mirovykh tendentsyi hosudarstvennoi podderzhky selskoho khoziaistva. (2015). Moscow.
18. 2016 USTR Report to Congress on China's WTO Compliance. (2017). United States Trade Representative January.
19. Ynyn, Van & Lohinova, V. A. (n.d.). Selskoe khoziaistvo KNR: sostoianye i sovremennye problemy razvitiia. Retrieved from: <http://www.sworld.com.ua/simpoz4/156.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017 р.